NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvarí.

Izhajajo vsako **sredo in saboto.** Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII. **V Ljubljani v saboto 2. junija 1855.** **List 44.**

Svetlemu knezu

Dr. Andreju Gollmayr-ju,

višemu škofu goriškemu in pervostolniku ilirskemu

o slovesnosti posvečenja

v Ljubljani 3. rožnika 1855.

Strune krepko obudite
Dansi v slavo se moža,
In ponosno zadoníte
Od zemljé do verh neba,

Da vas čuje, kdor le čuje,
Kdor sloviti zna krepost,
Z vere vencom, kdor spoštuje,
Okrasenega modrost.

On četerti je u družbo
Jim s častjo pridružil se,
Vzel na rame težko službo,
Sin slovenske matere.

Močen kakor hrast stoletni,
Kakor sive skale rob,
Ki v sramoto ga prevzetni
Gloje časov ljuti zob,

Nikdar on se ne spodtakne,
Kjer nastavlja laž prekop,
Neresnici se ne umakne,
Ak nebeški poka strop.

Nja beseda, strele božje,
Nja beseda, hladni med,
Bistri um njegà orožje,
Živa vera mu je sled.

Meč ognjeni u desnici
Derži katolški junak,
Križ zveličanja v levici
Naj Ti bo, vladíka, znak!

Varno vôdi Svojo čedo
Skoz nevarnosti sveta,
Varno pripelji u sredo
Družtva jo izvoljen'ga!

Toraj strune oglasite
Dansi v slavo se moža,
Krepko kakor grom donite
Od zemljé do verh neba!

Iz občnega zbora c. k. krajnske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje).

Gosp. V. Peške je potem govoril o napravi in povzdigi tistih učilnic, kjer se mladi kmečki fantje kmetijstva učé. Rekel je, da je pred vsim potreba več podpork (štipendij) in naj se bi za pomnoženje njih prosila visoka vlada in prosili grajšaki in pa udje kmetijske družbe; gosp. grof Gustav Auersperg v Mokricah je berž pripravljen podpisati svoj delež za eno podporko; dalje je gosp. Peške rekel, da na obširni mokriški grajšini imajo učenci priložnost se djansko izučiti v vsih razdelkih gospodarstva, in da bi prav bilo, ako bi vse tri leta kmetijskih učilnic na deželi bile, ker pervo leto v Ljubljani se navadijo fantje bolj mehkužnega mestnega življenja, boljših jedíl in postopanja brez dela, in gospodarstvo se mora djansko, ne pa iz bukev učiti.

Nato je dr. Bleiweis besedo poprijel in odgoril, da tudi on spozna, da bi dobro bilo, ako bi bilo več štipendij, dokler naši kmetje, kakor drugod, še ne spoznajo potrebe, da tudi kmetijstvo se mora učiti kakor vsaka druga znanost. Umno kmetovanje in gospodarstvo je težka vednost, ktera se opira na mnogo druzih znanost, brez kterih ni mogoče biti umen gospodar, kakor ga sedanji časi terjajo, in ktere se sin ne more učiti pri vsakemu očetu, ki — čeravno sicer priden gospodar — vendar ne zna umnega kmetovanja, ktero ne ostaja terdovratno pri starih šegah, ampak se ravná po potrebah in skušnjah novih. Dokler tedaj naši kmetje ne bojo tega zapopadli, da je treba tudi kmetijstva se učiti, je res treba po štipendijah vabiti fante v šolo, kakor mora včasih mati otroku kako jabelko ali kaj druzega podati, da se raji učí brati in pisati. Al pravi napredek našega kmetijstva se bo še le potem začel, kadar bo lastna spoznava napravila kakor drugod tudi naše stariše, da bojo dajali svoje sinove v kmetijske učilnice, in jih ne bo treba za njih lastni dobiček, da se kaj naučé, še plačevati. Tako dolgo tedaj — je govoril dr. Bleiweis — je dobro, da bi se moglo več štipendij deliti, in je poterdil nasvèt gosp. Peške-ta za pomnoženje podpork po imenovani trojni poti.

Al tega, da naj bi ne bilo pervo leto kmetijskih učilnic v Ljubljani, pa ne morem nikakor poterditi — je nadalje rekel dohtar. Ravno skušnje preteklih let, ko so vse tri leta kmetijskih učilnic na deželi bile, so učile potrebo, da eno leto, to je, pripravljavno leto — mora v Ljubljani biti, ker en sam, če še tako učen in priden gospod na deželi ali njegov namestnik, ni na nobeno vižo v stanu, učencev v vsih tistih znanostih podučiti, ktere so podlaga vsega druzega učenja. V Ljubljani so za to trije učitelji in še ti imajo dosti opraviti, da iztešejo fante, ki pridejo iz ljudskih šol v to učilnico, in jih pripravne naredé za zapopadek potrebnih znanstev. Vsaka vednost ima svoj začetek pri tacih znanstvih, ki so tako rekoč pervíne za uno; tako je tudi s kmetijstvom. Tudi znanstvo kmetijstva se opira ná take pervíne, ki so mu podlaga, ki mu razjasnujejo zapopadek stoternih stvarí, in kterih naukov se ne bo učenec nikdar s pridom učil, ako se mu ne razlagajo od verste do verste, od malega do večjega, skozi in skozi. To pa je le v šoli mogoče, kjer se razlaga vsak nauk dan za dnevom v eno mero tako dolgo, da se mu pride do konca; tù ni nič razterganega, ampak drugo se derží pervega, tretje druzega in tako naprej. To pa ne more na deželi biti; tam tudi ni časa za to. Nauki pa, ki so podlaga kmetijstva, so: natoroznanstvo sploh; če učenec nima pravega zapopadka od stvarí in važniših prigodb v natori, če, na priliko, nima nobenega zapopadka od občnih lastnost stvarí, od svetlobe, od gorkote, elektrike itd., če ne razume saj nekoliko od naravoslovskega zvezdoslovja in zemljopisa itd., kako bo si razjasnil sto in sto zgodb, ki jih ima vsak dan pred nosom; — če ne razume nič od kemije, ki nas učí obstojne dele pozemeljskih stvarí, lastnosti zraka, vode, mnogoverstnih zemelj itd., kako bo zamogel zemljišča svoje prav obdelovati, za

živino prav skerbeti, si pametno gnojnišče napravljati? itd.; — če kmetovavec nima nobenega pravega znanstva v rastlinstvu, da bi poznal rastline, ki so dobra ali slaba klaja živini, ktere so strupene itd., kakošen kmetovavec bo to! — če ni podučen bil v živinoreji skozi in skozi, kje se je bo drugod temeljito učil? — če se mu ni razložila sadjo- in murboreja od konca do kraja v šoli, mu bo v djanski sadjo- in murboreji zmiraj terdnih vodíl manjkalo. In vse to se učé učenci v ljubljanski šoli ne le po bukvah, temuč tudi djansko, — pa še več se učé: učé se tudi kako bolni živini streči, kako spoznavati bolj navadne bolezni in jih ozdravljati. Zna pa kdo reči: v enem letu se ne dá to naučiti, in zdravnik biti ni treba kmetovavcu. Res, da v enem letu se ne dá spoznanje in ozdravljanje bolne živine naučiti in tudi podkovstva ne, kdor ni kovač, — ali nekaj in precej se vendar dá naučiti v vsih teh zdravniških rečéh, kakor konecletne preskušnje pri učencih očitno kažejo. Če pa kdo pravi, da ni treba, da bi kmetovavec kaj razumel od živinozdravstva, temu rečemo, da tistemu res ni treba, kteri ima toliko premoženja, da mu nič ne dé, ako mu vsako leto tudi 5 kónj in 10 krav pocepa; kdor pa je v tacih okoljšinah, da ga pogín že ene kravice hudo zadene, temu je pa znanost ravno tako potrebna in dobra, kakor če ima svoje pohištvo zavarovano nesreče ognja; naj mu cerkne na leto troje živinčet, al ga ni huda šiba zadela? In kje more po deželi pomoči najti? Povsod se morajo pri nas umni živinozdravniki še z lučjo iskati! Še to je dobro, ako ima gospodar kak zapopadek od podkovstva, da zamore saj kovača po rokah kercniti, ako neumno ravná s kopitom njegovega konja in ga mu poškoduje. — In če se učenci kmetijskih šol v Ljubljani vse to učijo, jim ne bo veliko časa ostajalo za nemarno postopanje; tudi se ne morejo mestne mehkužnosti navaditi, kakor tudi gosposkih jedíl ne, ker njih dnarnica ni ravno tako napolnjena, da bi môgli kočljivi biti.

Po ti razlagi je zbor sklenil: naj se skusi več podpork napraviti za več kmetijskih učencov, — pervo, pripravljavno leto kmetijskih učilnic naj pa ostane v Ljubljani.

(Konec sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Ime Latov, smo rekli, tičí v imenu Letija. Ali tukaj nam spet Valvazor [1]) v okom pride, rekši, da ta terg ima ime od latinskega litus, breg, Ufer, in skoro bi verjeli, ker v bližíni Letije nahajamo selo Breg, Brežce (Rann). Korenika latinske besede litus mi ni znana. Valvazor piše, da litja tudi pomeni Menschenfett. Odkod? Zakaj? — Jeli ste litja in litus tako sorodni besedi kakor tumere in tumulus, sansk. tu, slov. tuča, litv. tukti, fettwerden?

Postavimo še drugo ime in sicer ime mesta Vače. Ali ni v tem imenu skrito ime Latje? Gorenci izgovarjajo glasnik *l* kot *v*, n. pr. *V*aze nam. *L*aze, *tj* = *č*, tedaj Vače namesto Latje, Lače, celó pravilno.

Pri tej priložnosti hočemo nekoliko besed o imenih Čeh, Leh in Meh govoriti.

Višnu je tudi, kakor Paulin [2]) pravi, arationis institor, utemeljitelj poljodelstva, oratarstva, in se velí Sirapani ali Halabhrit, aratrifer, aratrum gubernans [1]), to je, Ratibor, od rati namesto orati. Ta aphaeresis se nahaja še v izpeljanih besedah ralo, ratar, rataj, namesto oralo, oratar, orataj. Da končnica bor ne pomeni kje pugnator, bellator, se vidi iz imen Zdebor, Ctibor; ta končnica je identišna s končnicami mar in slav, man, mysl, primeri sboriti = misliti. Učeni dr. Kuhn pravi, da je pervotni pomen korenik besede aritra, aratrum izrazuje: prerezati, in prav ima, ker slov. beseda ratiše, der Sensenstiel, to izpeljavo poterjuje. Primeri toporišče in topora, topača, tepača, dalje rat bellum = sekanje. Na noriških kamnih nahajamo imena z rhenismom Rantillus, primeri ime Rantuša. (Dr. Kuhn v Weber Ind. Stud. III. Heft 354.)

V indiških vežah je Višnu Baladeva, to je, Silnoibog severnih Slovanov tudi Rama Shri — Rama = Radogost, Radoslav, obražen kot junak, v eni roki deržeč cvetje (Květoslav), v drugi latovje, v tretji sadovje in v četerti plužno železo. Poleg njega je namalana lotos, palmovo drevo in žitno polje. Oblečen pa je z levovo kožo in glava je obdana s sončnimi žari [2]). Prav resnično razlaga ostroumni Niklas Müller to podobo tako le: „Hier zeigt sich diese Inkarnazion durch ihre Attribute sehr deutlich als ein solarisch-agrarisches Gottsymbolbild. Der Löwe ist nicht bloss Symbol der Gottheitstärke, sondern auch Symbol der Sonne“ [3]). Tudi polabsko-slovenski Radogost je imel spredej glavo človečjo, zadej levovo in v rokah pa plužno železo [4]). Tudi na sekovskih kamnih nahajamo palmovo drevo, kakor tudi na drugih štajarskih rimskih kamnih skorjo [5]); to drevo se rabi za lišpanje [6]) stebrov. Višnu kot bog zraka, vetra in vremena pa je v naj stariši veri Indov bil enak z Indrom. Vsi kritični basnoslovci pravijo, da je poznejši Indra iztok (Ausfluss) Višnuta [7]). Kot bog vetra in vremena se je torej velel Marut, Marutvan aëreus [8]) = severno-slovenskemu Marovitu [9]). Korenika besede Marut je mar, kar je izvirno pomenilo gibati se. Ker pa poznamljenja za izraze: gibati se, so stvarile poznamljenja za pomene: zrak in vodo in druge gibljive stvarí, n. pr., ni, bewegen, niran, νηρόν, nora, voda, sag,

---

[1]) Valvasor l. c. str. 342.

[2]) Paulin „System. Brahm.“ str. 142.

Spis.

[1]) Amarasinha str. 20.

[2]) Glej obraz pri Nikl. Müller „Kunst der Hindu“ Tab. III. fig. 150.

[3]) N. Müller „Glauben der Hindu“ str. 599.

[4]) Mone „Gesch. d. Heidenthums im nördl. Europa I. 204.

[5]) Znamenito je, da na teh kamnih razun palmove skorje se povsod nahajajo še drugi atributi Višnu-tovi.

[6]) Glej Muhar „Gesch. d. Steierm.“ Abbild. Taf. III., fig. VI., 1. Taf. I. fig. 4. Taf. XII. fig. 12.

[7]) Grimm „Gesch. der deutschen Sprache“ I. B. str. 122. Dr. Kuhn v Hauptovi „Zeitschrift für deutsches Alterth. 5, 491 itd.

[8]) Amarasinha str. 42.

[9]) Da je Indra v naj stariši veri Indov bil identišni z Višnutom, poterjuje severno-slovanski Marovit, kteri je bil predstavljen z levovo glavo, z odsekanimi rokami, samo imajoč naročaja do loketa, kakor Kršna v tempeljnu džaganatskem, z ribjimi luskami, s peruti in cvetno suknjo; primeri Višnuta levovo avataro matsja ali ribo avataro in Višnu-Kršnata s peruti orla Garuda-ta in z vencem obdanega, za česa del se je je velel: Vanamali = Venceslav. Da Indra ni druga, kakor samo modifikacija Višnuta, poterdujejo še priimena, ktere Višnu ima, namreč: Indravaradži per aërem means, Ubendra Dei Indrae frater, aeris frater (glej Amarasinha str. 16). Že v listih časopisa „Mittheilungen des hist. Vereins für Krain“ sem dokazal, da Ind, Hind, Sind, Vind, Ant, Spor, Serb Slav, Sloven, pomeni: mislečega, dušnega, einen denkenden, Begeistigten, da polteni pomeni (sinnliche Begriffe) korenik ind, an, spar, sar, shrul izrazujejo: gibati, teči, duhati, bežati, in da te so podval izrazov dušnih močí in gibljivih življev (zato sara zrak in voda, an, duhati in gibati, anhuma, anima). Na enaki podvali tudi počivajo imena: diutist, to je, deutsch, in helith, kelith (z besedo staronemško helith, kelit je sorodna slovenska čeled), to je, Kelt, pervo pomeni gens, drugo homo, vir. (Glej Pott Etymol. Forsch. II. 520, in dr. Holtzmann Kelten u. Germanen str. 154.) Ind, Hind, Sind, Vind, Ant, Spor, Serb, Slav, Sloven, Norčan, Teutscher, Kelt pomenijo toraj eno: mas, Mann, gens, homo, vir.

Spis.

gibati, teči, sagara, voda, morje, in zrak [1]), tako je tudi iz mar postalo marut in lat. mare, dalje slov. marva po metathezi mavra, das Luftgebilde, der Regenbogen. Polteni (sinnliche) pomeni izrazovajuči gibanje so se pozneje pozabljati začeli za duševne delavnosti gibanja, ravnanja, zato je indiški smar = slovenskemu: marati, recordari, latinskemu mor, po reduplikacíi memor, gotiškemu merja memoro, staronemškemu mâriu, annuntio. manifestum facio, celebro, mari, fama, mar illustris [2]), analogično besedam: shru fluere, movere, in shru auribus percipere, slovensk. slujem, slovim, slava, geršk. κλυω, tako da končnice slav, mar, mer, mir, κλης v lastnih imenih Dobroslav, Dobroman, Αγαδοκλης v svoji izvirnosti pomenijo to, kar končnica man, postavimo, v imenih Lutoman, Lubman, ali pa misel v imenih Gostomysl, Hotimisl, Lutomysl itd. — misleče — duševno bitje — človeka.

(Dalje sledí.)

Slovensko slovstvo.

Malo berílo za pervošolce. Na Dunaji v zalogi c. k. bukvarnice za šole 1852.

Veliko berílo in pogovorílo za vajo učencov drugega odreda. V Beču v prodavnici šolskih knjig 1855.

(Konec.)

Obsežek velikega berila in pogovoríla za drugošolce. V predgovoru tega berila pravijo slavni gosp. pisatelj: „Visoko ministerstvo nauka priporoča, naj se v šoli pervega odreda serce učencev oživlja za Boga in véro, za cesarja in domovino in za resnico in pravico ogreva. V drugem odredu naj se učencem glava bistri, izjasnuje razum in razcvetó blage dušne močí, naj mladína svoj sveti poklic pozna in pa namen toliko božjih stvarí po svetu. V izobraženje glave, pa tudi v obširnejo omiko serca naj služi berílo in pogovorílo v naj potrebniših rečéh. Samo čitati (brati), pogovarjati se z učenci pa ne, bilo bi vodo žejnemu s sitom zajemati, oko zabijati in pa temo v šolo nositi. Mladini naj sije sonce modre spoznave, naj pije željna duša čisto vodo zdravega nauka. Zato je šola.“

Razdeljena je po tem pravílu knjižica ta v 5 razdelkov: 1. oddelk obsega spoznavo sveta; tù se bere popis zemlje sploh, popis Europe, naše drage domovine, zunanjih deržav v Europi in vsih druzih delov sveta, popis morja, Krištof Kolon in novi svet. — 2. oddelk obsega spoznavo prirode (natore), in berilo to zapopada zemeljske stvarí, popis človeškega trupla, človeško dušo, kako naj se za-njo skerbí itd., čudo živalstva, popis dojivnih žival, ptic, golaznic, mergolincov, červov, rib; v spoznavi rastlin razlaga drevje, sadjorejo, germovje, zelenjad, žito in travo, strupene zeliša, gobe in mah; v spoznavi rudstva pa perstí in kamnja, solí in žgavne rudstva, rudnine, čudni magnet itd. — V 3. oddelku se bere od naravoslovja sploh, od zraka, ognja in luči, kako ognja varovati itd., od vode. — V 4. oddelku se bere od zvezdja in od koledarja ali pratike; — v 5. oddelku pa od kmetijstva, rokodelstva, vojaštva, gospostva, od zadovoljnosti itd.

To je obseg „velikega berila“, v kterem so na mnogo krajih uprašanja dostavljene, po kterih naj učitelji začenjajo pogovore z učenci.

Če pregledamo obé knjižici, ne moremo reči, da bi le ene stvarí pogrešali v njih, ktere je mladini v podlago dušne in svetne omike vediti potreba. In vse to je razloženo tako po domače, da vsak otrok lahko razumeva, in česar je bral in mu je še po učitelju razloženo bilo. za zmiraj lahko v spominu obderží za življenje.

[1]) Jakob Grimm v „Zeitschrift für vergleichende Sprachforsch.“ III. Heft str. 208.

[2]) Glej Bopp Glossar Sansk. str. 392. Spis.

Za pokušnjo, v kako lepem in lahko razumevnem jeziku ste pisane te knjižici, nate bravci sledeči odlomek:

Naj dražje blago.

Ni blaga tako dragega, kakor je našega življenja zlati čas. Leto za letom memo hití, dan za dnevom leta, ura za uro teka v neskončno večnost. Čas hitro mine, večnost pa nima konca ne kraja. Za kratek čas na tem svetu si kupimo večnost na unem svetu, srečno ali pa nesrečno. Oh, kako drag je čas! Kdor čas življenja zamuja in ponidoma zapravlja, ga na veke zgubí.

Vsako leto ima štiri letne čase ali létnice; tudi naše življenje ima štiri dobe. Ena doba drugi roko podaja, in nobena doba se zamuditi ne smé. Vsaka zamuda je velika škoda, ktera se težko ali pa celó popraviti ne dá.

Pervi letni čas je spomlad, ob kteri vse izhaja k mlademu življenju. Imenuje se tudi valička, ker ondaj ptičice valijo; nekteri ji pravijo tudi vigred, zmladetka ali mlado leto. Vse se omladí, polje zelení, drevje cvetè, senožeti in gojzdi po svetem Jurji zelen plajš dobijo. Po ledinah cvetejo rožice, po logih pojejo ptičice, po vodi plavajo ribice mladega leta vesele. Tudi otroci po trati skakljajo in pisane rožice berejo. Koliko veselje! — Mlademu letu podobna je otročja mladost. Dete naraste otrok, čverst fantič, zala deklica, in se začne učiti. Kolikor se dobrega otrok naučí, in česar se privadi, to si za svojo starost pripravi. Otrok, ki po malem seje, bo po malem žel. Mladoletni čas je za otroka zlati čas.

Drugi letni čas je poletje, doba vročine in težave. V poletji dozorí, kar je v spomladi cvetelo, in nam žlahnega sadja prinese, s kterim se okrepčujemo: češenj lepo rudečih, rumenih sliv in sladkih hrušek. Oba serpana, mali in veliki, nam veselo žetvo prinašata. — Poletju podobne so leta mladenčev, leta deklin. Fant odrašen kaže, kaj zna, devica svedoči, kaj bo iz nje, ali kaj slabega ali kaj dobrega. Mladina začne v teh letih skerbeti, kako bo živela, in kruh služila sebi in drugim. Če se otrok slabo izučí, tudi mladeneč ni priden, ne dekle pridno.

Tretji letni čas se jesen imenuje; ona blaga obilno daruje pridnim ljudém, kteri so v spomladi pridno sejali in v poletji skerbno pleli. Drevje sadja polno kima, in pobirat vabi; vinska terta otrokom zrelega grozdja ponuja. Vse pojate (parne, parme) so polne sternenega snopja, vse omare s sadjem nadete, kadar Bog dobro letino dá; če je pa Bog ne dá, so vse shrambe prazne. Listopada listje z drevja popada; vsa priroda (narava, natora) se počivati spravlja. — Rodovitni jeseni podobna je možka doba že ostarljivih ljudí. Mož in žena uživata dobiček svojega truda, če sta dobro gospodarila in pridna bila v svojih mlajših dneh. Vsega potrebnega imata v roke vzeti, za starost skerbeti ni jima treba. Delo pridnih rok rad blagoslovi dobri Bog za stare dní.

Zima je šterta letna doba. Vsa priroda počiva; mati, černa zemlja, belo odejo dobí. Sneg pokriva hribe in doline, vode zamerznejo, hladen veter piše, in po oknih rastejo merzle rožice. Pozimi nam je peč in pa topla izba ljuba, žlahna reč, da se lahko grejemo, in spet učakamo mladega leta. — Zimi podobna je naša starost in smert. Starčeka in staro babico moč zapuša, lasci beli kot sneg glavo krijejo, in po malem izpadajo, kakor listje z drevja. Staro truplo k zemlji leze, umerje in pokopljejo ga v hladno posteljico, černo zemljo, da počiva; duša pa uživa na božji pravici, kar si je zaslužila. — Prišla bo tudi za rajne mertve, kteri v Gospodu spijo, vesela spomlad. Vsegamogočni Bog jih bo obudil k mlademu, večnemu življenju po dolgi zimi smertnega spanja. Slava (čast in hvala) neskončno dobremu Bogu, ki hoče tudi nas obuditi k novemu življenju, kterega se smemo veseliti, če ne zamudimo mladih dní zlatega časa! —

Da smo omenjene berili bolj na drobno pretresli, smo storili za tega voljo, ker spoznamo veliko veliko važnost

ljudskih šol in vsled tega živo potrebo tem šolam primernih beríl. Naši častiti bravci se morebiti še spominjajo, da smo v „Novícah“ pred nekimi leti ljudske šole imenovali vseučelišča prostega ljudstva, v kterih naj se ono podučuje v vsih stvaréh, ki ga obdajajo. Popisali smo takrat, kterega podučenja je v ljudskih šolah potreba, in s serčnim veseljêm rečemo, da s tadanjimi in še sedanjimi našimi mislimi se popolnoma vjema zapopadek teh beríl. Tako podučen človek je za svoje potrebe dosti omikan in s potrebno podlago oskerbljen, da bode prav kristjan, zvest deržavljan, umen gospodar, omikan človek. Kadar bo naše prosto ljudstvo le te vednosti imelo, zamore vsak rodoljub veselo in ponosno reči: naš narod je dosti omikan! — potem bo v vsaki reči lahko še bolje se podučeval in se še več naučil. Ravno zato naj bi se pa tudi v nobeni hiši ne pogreševale te bukvici, da tudi tisti, ki so šolam že odrastli, ju prebirajo prav pridno sami doma in si tako postavijo temelj, na kterega, kakor se na močno podstavo pri hiši lahko zida po dvoje in troje nadstropij, si potem tudi oni lahko zidajo prostornih shramb še za mnogo druzih znanstev, ki so človeku v njegovem stanu potrebne.

Natisnjene ste knjižici na Dunaji še dosti čedno, le pisnim pismenkam bi ne škodovalo, ako bi bile manj zalite. Tudi brez tistih prisiljencov, ki se vrivajo v vsako knjigo, in kteri so pod imenom „tiskarnih pogreškov“ le predobro znani, niste te bukvici, pa vsak učitelj jih bo učencom lahko popravil. Cena obojih del je nizka; malo berílo veljá vezano 15 krajc., veliko pa 22 krajc. Dobivate se menda pri vsakem bukvarji, ki se pečá s prodajo šolskih in ljudskih bukev; če ju pa nima, ju lahko naročí iz Dunaja.

Novičar iz austrijanskih krajev.

Iz Siska se piše od 24. maja, da že davnej ni bilo tako žive žitne kupčije tukaj, kakor je poslednji čas; tudi v Karlovcu se oživlja kupčija, ker so iz Krajnskega prišli kupci. Cena poskakuje.

Iz Tersta. * 10. dan t. m. so pod Brištjem poleg sv. Križa blizo Proseka na teržaški železnici, ko so kamnje lomili, pod zemljo v neki 8 čevljev široki in 2 sežnja in 3 čevlje globoki votlíni zadeli na popolnoma okamnjene kostí dveh velikanov jelenov in še neke druge mesojedne zverine. V to globíno je v starodavnih časih berž ko ne ta divjačina padla in tù konec sterila, v teku časa pa okamnína postala. Marljivo naberajo za teržaški muzej te starine, ktere zamorejo veljati za nove priče, da sedaj goli Kras je kadaj velik gojzd bil.

Iz Ljubljane. Majhna Ljubljana ima pod svojo streho sedaj štiri slavne škofe. Pretekli petek so prišli novi véliki škof goriški in knez dr. Gollmayr iz Dunaja, ker so želeli od našega gospoda kneza in škofa v Ljubljani posvečeni biti. Povikšat to redko slovesnost sta prišla iz nadškofije goriške predvčeranjim svetli škof teržaško-kopriški gg. Jernej Legat in pa škof poreški gg. Anton Peteani. V nedeljo in pondeljk bojo v stolni cerkvi vélike svečanosti.

Novičar iz raznih krajev.

Kakor se sliši, se smé ustanovitev deželnih odborov po kronovinah našega cesarstva kmalo pričakovati. V Pragi se je nek po povelji c. k. ministerstva notranjih oprav že posvetovanje začelo: kako naj bi se osnoval deželni odbor in kaj naj bo njegovo opravilo; ministerstvo je v to posvetovanje poklicalo 12 zaupnih mož iz višjih političnih vradnikov, velikih posestnikov, duhovšine, mestnjanov in pa obertnikov, kteri se posvetujejo o ti novi osnovi pod predsedništvom deželnega poglavarja. — Za zgornjo Austrijo so dovolili cesar napravo gojzdnarskega družtva. — Zastran domačih kovačij veljajo po cesarskem sklepu zdaj sledeči predpisi: 1) nobeden si ne smé za potrebo svoje hiše brez posebnega gosposkinega dovoljenja napraviti kovačnice; 2) kdor prejme tako dovoljenje, ne smé nič druzega, kakor samo to, česar za svojo lastno hišo potrebuje, v nji delati, pa tudi ne pripustiti, da bi kak drug kovač za-se v nji delal; 3) tudi mora kovaške dela, ki jih za dom potrebuje, le po takem kovaškem hlapcu izdelovati, kterega je stanovitno v svojo službo vzel, ne pa, da bi za posamezne dela najemal kovača in ga na dan ali za vsak izdelek posebej plačeval. Sicer pa ni predpisano, koliko kovaških hlapcov ali koliko ognjev smé imeti domača kovačnica in da bi se smele v tacih kovačnicah le stare rečí popravljati; tudi če vozniki prosijo za napravo domače kovačnice, ni na to gledati, koliko kónj da imajo. — Kakor smo zadnjič rekli, so se res hude vojske začele v Krimu, ki menda zdaj ne bojo pred nehale, dokler ne bo sovražnik sovražnika premagal. 25., 26. in 27. je bila spet huda bitva, to je gotovo, — koliko pa je resničnega na sledečih razglasih francozkega in angležkega vojskovodja, se še prav ne vé, ker se razglasi ti ne vjemajo ne med seboj, ne z uredskimi rusovskimi razglasi. Pelissierovo pismo do 27. maja se glasí takole: „25. dan t. m. smo posedli kraje ob reki Černaji; sovražnik se ni zlo branil, ampak se hitro umaknil v goro; Kerč in Jenikale je zapustil, vse ondi stoječe ladije in magacine sožgal; azovsko morje je v oblasti naši“. Raglan pa je pisal: „brez nesreče smo gospodje azovskega morja; armada naša je 24. t. m. v Kerču na suho stopila; Rusi so bežali in pokončali vse terdnjave ob morski soteski in pa ladije; več ladij s 50 topovi je padlo nam v roke“. Ker je govorjenje zdaj od azovskega morja, naj vzamejo častiti bravci naš „zemljovid rusovsko-turškega bojišča“ v roke, da bojo vidili, da po ti soteski se černo morje vkup derží z azovskim, ki prav za prav ni globoko morje, ampak plitvo mlakužno jezero, nekdaj „palus Mootis“ imenovano in še le od cara Petra v azovsko morje od tistega časa prekeršeno, ko si je osvojil mesto Azov. Važno je pa to morje vendar zavolj tega, ker po njem se je dopeljevala armada in hrana v Krim. — 28. ali 29. maja se je pričakovala določivna vojska. — Iz vsega početja se zdaj vidi, da se je zdaj vojska za celi Krim začela, in da ni le več vojska v Krimu. Iz Carigrada se piše, da armade zaveznikov od vsih vetrov hitijo v Krim, al tudi Rusi obračajo zdaj vso svojo silo na to stran, in če je že unidan (23. t. m.) v bitvi za neki predsevastopoljsk okop padlo 2500 Rusov po lastnih besedah Goršakovovih (berž ko ne tedaj še več), Francozov in Angležev pa, kakor se sliši, 5000 — koliko strašno veliko kerví bo še prelite v bolj določivnih vojskah! — Na predlog austrijanske vlade niste še odgovorile francozka in angležka, in kakor zdaj rečí v Londonu in Parizu stojé, ne bote menda zadovoljne s tim predlogom. Osoda tega predloga pa bo menda tudi razsodila prihodnji stan austrijanske vlade, kar se smé iz okolnega pisma misliti, ki ga je dunajski minister grof Buol 14. t. m. razposlal nemškim vladam, v kterem med drugim sledeče pravi: „Ko je bil po zapisniku štev. 13 predlog rusovske vlade zaveržen, je austrijanska vlada sklenila, nov predlog v resen prevdark priporočiti vladama v Parizu in v Londonu, od kterega misli, da bi bil popolnoma pripraven za mirno rešenje tretjega pravdnega člena, in da bi se mogel po mnenji Nj. veličastva našega premilostljivega cesarja, v Petrograd kot zadnja beseda (ultimatum) poslati“. Te besede razločno pravijo, da austrijanska vlada ne bo z manj zadovoljna, — da pa tudi za potrebno ne spozná, več terjati. Ako zdaj rusovska vlada reče, da je z austrijanskim predlogom zadovoljna, — francozka in angležka pa rečete, da niste, je menda precej očitno, pa austrijanska vlada se ne bo v vojski združila s francozko in angležko.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.